

Posudek bakalářské práce Adély Stříbrné Prvky ironie v bukolickém díle Calpurnia Sicula

Tématu této práce byla věnována řada vědeckých prací, a to jak po stránce teoretické, tak i literárně historické. Je to téma jistě velmi atraktivní, ale zároveň i záludné. Ironické prvky totiž lze jen obtížně objektivně prokázat. V případě Calpurnia Sicula se nesnáze ještě zvyšují o problémy s chronologickým zařazením autora samotného i jeho díla. Podle zadání se autorka má věnovat právě těmto otázkám, tj. datování a možnostem prokázat prvky „ironie a ironických postupů, zejména vůči době, v níž dílo vzniklo, a jejím politickým poměrům“, a to především na základě rozboru vybraných pasáží z Calpurniovy sbírky.

Předložená bakalářská práce má 42 stran a kromě Úvodu (s. 6n.) a Závěru (s. 38-40) je rozvržena do čtyř kapitol, ve kterých se autorka zabývá otázkami časového zařazení autora a jeho díla (s. 8 – 14), vývojem žánru (s.15 - 23), teoretickými otázkami ironie jako specifického výrazového prostředku (s.24 - 29) a rozbořem Calpurniových eklog z hlediska vyjádření ironie (s.30 – 37). Je zřejmé, že kol. Stříbrná věnovala rovnoměrně pozornost všem dílčím otázkám, ale vzhledem k tématu by se dalo očekávat, že 5. kapitola bude přece jen rozsáhlejší. Seznam použité literatury je poměrně bohatý (proti „povinným“ titulům, které nabízí zadání, je značně rozšířen), což dokládá, že A. Stříbrná přistupovala ke své práci odpovědně a se zájmem.

V otázce chronologického zařazení se autorka dobře vypořádala s dosavadními názory a přiklonila se k názoru většinovému, že jde spíše o autora neronovského období. Snažila se tento názor podpořit i rozbořem eklog, které jsou z hlediska tématu stěžejní, tedy „osových“ eklog 1., 4., 7., ale nevyhýbala se ani Champlinově argumentaci pro pozdější datování.¹ V závěru velmi rozumně a střídavě shrnuje výsledky svých pozorování i názory, které načerpala z odborné literatury.

Další kapitola, jak dokládá titul, probírá literární tradici bukolické poezie. Na prvním místě je jako zakladatelská osobnost jmenován pochopitelně Theokritos, ale další autoři jsou uvedeni pouze jako „následovníci“. Nelze jednoznačně tvrdit, že u Theokrita není přímý popis líbezného místa, *locus amoenus* ze 7. idyly se naopak uvádí jako vzorový. Vergilius s tímto topem pracuje trochu jinak, ale jak autorka chápe „souvislé líčení rámuující celou báseň“? Dobře vystižena je pasáž o Vergiliových Bukolikách, v níž si kol. Stříbrná vytvořila také dobrý základ pro další odkazy ke Calpurniovi.²

Kapitolka věnovaná Calpurniovi je zdařilá. Správně je zde zdůrazněno několik charakteristických rysů těchto básní, zejména zavedení další osoby – zahradníka, panegyrický ráz, obrácení vztahu město – venkov a bohaté ekfráze.³ Co je míněno slovy, že Calpurniovu tvorbu „lze považovat spíše za útok stranou ve vývojové linii bukolického žánru“?

V kapitole „Ironie“ se autorka snažila vypořádat především s vymezením pojmu a nalezením patřičného instrumentaria pro odhalení ironie. Je proto pochopitelné, že sledování

¹ Proti názoru, že Meliboeus může být ztotožňován se Senekou lze jen připomenout, že se nemusí jednat přímo o odkaz na Nat. Quaest., ale prostě o osobní zkušenost. Kdyby šlo skutečně o zmíněný Senekův spis, datování eklogy by se blížilo nebo spíše přesahovalo hranici šedesátých let.

² Na s. 18 Asinius Pollio, Alfenus Varus a Cornelius Gallus jsou označeni jako ti, kteří Vergiliovi pomohli k znovunabytí majetku – to není spolehlivě prokázáno.

³ Výhrady mám k zacházení s termíny panegyrik a panegyrický žánr na s. 20.

vývoje ironie jako výrazového prostředku nebo životního postoje je jen stručné. Quintilianovo pojetí ovšem stojí za pozornost, a to nejen 9,2, 44-46, ale také 8, 6, 54n. Vysvětlení Quintilianova pojetí (s. 24) není přesné. V další části (Způsoby vyjádření ironie v textu) se autorce na základě Nekulovy studie podařilo určit základní verbální prostředky užívané pro vyjádření ironie. Správně také uvádí, že nutnou podmínkou pro pochopení ironického sdělení je sdílení stejného společenského a kulturního kontextu. Postrádám zmínku o tom, že ironie v živé komunikaci (např. recitaci) využívá i prostředků nonverbálních.

Jádro práce tvoří kapitola Ironie v Calpurniových eklogách; je zaměřena na interpretaci tří básní, které jsou z hlediska tématu podstatné. Autorka v úvodu (s. 28) slibuje alternativní pohled a je třeba konstatovat, že už při prvním pohledu na strukturu kapitoly se jí to daří. Rozdělení interpretace na tři pododdíly - ironie vůči císaři, vůči pastýři Corydonovi (autorovi?), vůči samotnému bukolickému žánru – je velmi vynalézavé. S pomocí zmíněných signalizačních prostředků odkrývá v idylách jakousi spodní vrstvu, ironický podtext.

Nemám v úmyslu upírat autorce právo na vlastní názor a vážím si její tvořivé odvahy, ale některé interpretace mě příliš nepřesvědčily, nebo je považuji za přehnané. Ironický podtext je možné v eklogách najít (např. ovilia cura mi dokonce připadá až sarkastické, je to opravdu jen „hořký výsměch Vergiliovu idealizovanému obrazu pastýřského prostředí?), ale lze polemizovat o míře tohoto výskytu. Např. se nedomnívám, že oslava císaře je stylistickým cvičením (s. 31), protože patetická rétoričnost není v literatuře této doby ničím výjimečným. Corydon, pokud má být identifikován jako autor, také nevystupuje s chválou císaře jen tak pro nic za nic. V prvním plánu je prosebníkem, jehož přání nebylo vyslyšeno, a jestliže je v druhém plánu kritikem, jeho ironie se mísí se zklamáním nadějí. Není jasné, proč by měl autor téměř pohrdat žánrem, v kterém – pokud víme jako jediném – se prezentoval jako básník. Ahistorické mi připadá tvrzení, že básník poukazuje na neschopnost císaře v ekonomických a sociálních otázkách – to už by bylo téměř revoluční. Je správné, že kol. Stříbrná považovala za nutné vyjádřit se ke vztahu Calpurniových a Vergiliových eklog, ale k tomu bylo třeba i detailnější komparační interpretace. Souhlasím, však se závěrem (s. 34), že locus amoenus doznal u Calpurnia značných změn.

V Závěru (s. 38-40) autorka dosti podrobně shrnuje a popisuje obsah a poznatky plynoucí z jednotlivých kapitol. Otázka, kterou klade v závěru, bychom mohli zodpovědět, kdyby Calpurnius napsal ještě něco jiného. Takto zůstává – alespoň prozatím – otázkou pouze řečnickou.

Bakalářská práce A. Stříbrné svědčí o její jazykové kompetenci, o schopnosti orientovat se v odborné literatuře, o samostatném přístupu k zadanému úkolu a formulovat závěry podložené vlastní interpretací, dále pak i o tom, že je schopna vyjadřovat se o odborné problematice kultivovaným jazykem. Uvedené námítky mají ve své většině charakter polemiky a nesnižují autorčiny snahy o řešení daných otázek.

Vzhledem k tomu, že bakalářská práce Adély Stříbrné zcela odpovídá věcným i formálním požadavkům kladeným na závěrečnou práci tohoto stupně, plně doporučuji, aby se stala předmětem obhajoby, a navrhuji hodnocení stupněm výborně.

V Dobřichovicích 28.8.2018

Doc. PhDr. Eva Kuťáková, CSc.